

Yhteenveto 4 / 2011

Pertti Grönholmin artikkelissa tarkastellaan poliittisten murrosten ja historiankirjoituksen vaikeaa suhdetta Virossa ja vertaillaan neuvostomiehityksen alkuvaiheen ja laulavan vallankumouksen jälkeistä tilannetta lähimenneisyyden "haltuunoton" ja historian representaatioiden kannalta (Periodisointi, nimeäminen ja kamppailu menneisyydestä. Viron poliittiset murrokset ja historian esittäminen) . Poliittiset murrokset ja yhteiskunnalliset mullistukset muuttavat aina käsityksiämme menneisyydestä: jokin aikakausi näyttää loppuvan ja jonkin kertomuksen kaari päättyvän. Historian periodisoinnin, ajanjaksojen ja tapahtumien nimeämisen sekä historian tapahtumiin ymmärrystä tuottavien kerronnallisten rakenteiden avulla historiankirjoittajat osallistuvat vahvasti historian merkityksellistämiseen.

Stalinin kuolemaa seuranneina vuosina Neuvostoliitto käynnisti mittavan kulttuurivaihto-ohjelmien sarjan. Huippuluokan neuvostoartistit vyöryivät länsimaisille areenoille. Rajoja avattiin turismille, laajennettiin ulkomaille suuntautunutta radiotoimintaa, ryhdyttiin vaihtamaan radio- ja televisio-ohjelmia myös länsimaiden kanssa, solmittiin ystävyyskaupunkisopimuksia ja osallistuttiin näyttävästi kansainvälisiin messuihin ja näyttelyihin. Simo Mikkonen käsittelee neuvostoajan kulttuurivaihto-ohjelmia ja pohtii niiden perimmäistä olemusta (Neuvostoliiton kulttuurivaihto-ohjelmat – kulttuurista kylmää sotaa vai diplomatia?).

Aleksei Golubev käsittelee neuvostoturismia Suomessa osana rautaesiripun yli tapahtunutta yleistä tiedonvaihtoa (Neuvostoturismien ja läntisen kulutuskulttuurin kohtaaminen Suomessa.) Neuvostoturismilla oli keskeinen vaikutus myöhäisneuvostoliittolaiseen yhteiskuntaan, sillä se tuhosi virallisen myytin lännestä, vei pohjan Neuvostoliiton suurelta kertomukselta sosialistisen järjestelmän etevämmyydestä ja loi sosiaalisen tilauksen kuluttajasuuntautuneemmalle talouselämälle.

Viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana lasten hylkäämisen määrittely, sen demografiset vaikutukset sekä kristinuskon mahdollisesti mukanaan tuomat muutokset ovat olleet jatkuvan tieteellisen väittelyn kohteena antiikin perhe- ja oikeushistorioitsijoiden keskuudessa. Ville Vuolannon artikkelissa Lasten hylkääminen Rooman valtakunnassa tarkastellaan paitsi lasten hylkäämisen historiaa, myös yleisemmin vanhempien aikojen sosiaalishistorian tutkimuksen menetelmällisiä ongelmia.

Noitavainojen on katsottu kuuluneen Euroopan historian eriskummallisempiin ilmiöihin. Marko Nenonen osoittaa katsauksessaan Noitavainojen väärä historia. Akateemisen tutkimuksen 150-vuotinen harharetki, että 1900-luvun lopulla alkoi selvittää, että noitavainojen historian tutkimus on vieläkin kummallisempaa. Yli vuosisadan tutkijat selittivät ilmiötä, jota ei koskaan ollut olemassa.

Atlantin ylitse kulkeneen orjakaupan tutkimus on ottanut merkittäviä edistysaskeleita viimeisen 40 vuoden aikana, ja valtameren ylittäneiden orjalaivojen matkoista on saatavilla runsaasti yksityiskohtaista tietoa. Siitä huolimatta monet vanhat käsitykset toistuvat aiheetta koskevissa kirjoituksissa käy ilmi Kalle Kananojan katsauksesta Afrikasta Amerikkaan vietyjen orjien lukumäärästä ja kolmiokaupan myytistä.

Operaatio Barbarossan alkamishetken lähestyessä keväällä 1941 saksalainen teologian tohtori, konsistoriaalineuvos Eugen Gerstenmaier saapui Suomeen luentomatkalle Suomen pappisliiton kutsumana. Hänen isäntänään toimi teologina ja kokoomuspoliitikkona tunnettu Paavo Virkkunen, joka tuolloin oli Suomen pappisliiton puheenjohtaja. Viikon kestäneen vierailun aikana Gerstenmaierin ja Virkkusen kesken syntynyt keskustelu muodostui mielenkiintoiseksi sen vuoksi, että Virkkunen sai tässä yhteydessä tietää siihen saakka suomalaisilta varsin tarkoin salatun tiedon sodan pikaisesta alkamisesta. Samalla Gerstenmaier paljasti hänelle myös idän sotaretkeen liittyneen uskonnollis-poliittisen erityissuunnitelman, jonka toteuttamiseen hän toivoi myös Suomen kirkkojen osallistuvan. Gerstenmaierin ja Virkkusen käymän keskustelun muistio julkaistaan Eino Murtorinteen katsauksessa (Eräs Barbarossa-suunnitelman oheishanke).